

Cornell Vincent:
De meeste jihadi's
zijn geen
ideologie-fanaten.

pagina 2

**Militarisering van
grensbewaking
is geen
humanitaire hulp.**

pagina 5

**Tegen Boko
Haram kun je met
blote handen niks
beginnen.**

pagina 9

Met ongeveer 3,5% van de mondiale militaire uitgaven zouden extreme armoede en honger de wereld uit geholpen kunnen worden.

14 april: Internationale actiedag tegen militaire uitgaven

Mark Akkerman

Joint Strike Fighter

Ook op nationaal niveau zou geld voor militaire uitgaven wel beter besteed kunnen worden. De rijksbegroting voor 2014 bevat 7,6 miljard euro uitgaven voor Defensie. Dit is niet het complete plaatje. Zo wordt een deel van het geld voor ontwikkelingssamenwerking ook bestemd voor militaire uitgaven en zijn er andere kleinere posten, bijvoorbeeld exportsteun voor de wapenindustrie, die ook meegeteld zouden moeten worden. Een uitgave springt eruit: de kos-

de absurditeit van de prioriteiten die de regering legt pijnlijk duidelijk: voor de kosten van een JSF kunnen in de armste delen van de wereld ruim 1,4 miljoen kinderen een jaar naar school.

Internationale activiteiten

De *Global Day of Action on Military Spending* werd in 2011 in het leven geroepen door het *International Peace Bureau* (IPB) in Zürich en het *Institute for Policy Studies* (IPS) uit Washington DC. IPB doet nog steeds de internationale coördinatie. De dag

● In Kenia werd een petitie aangeboden aan de regering;

● In Colombia hielden twee vredesorganisaties een enquête op straat, waarbij mensen gevraagd werd waaraan zij belastinggeld besteed zouden willen zien;

● In Nederland is deze *Global Day* tot nu toe een vrij onbekend fenomeen. De *Campagne tegen Wapenhandel* (CtW) publiceerde vorig jaar in samenwerking met het Transnational Institute het rapport *'Guns, debt and corruption'*, over Europese militaire uitgaven. Daarbij werd vooral gewezen

het hoofdkantoor, waarna Fokker een huurprijs gaat betalen.

Fokker ging als bedrijf failliet in 1996, maar de fabrieken voor vliegtuigonderdelen en vliegtuigonderhoud en -reparatie gingen verder als onderdeel van het Stork-concern. Deze bedienen zowel de civiele als de militaire markt.

Het bedrijf kondigde begin dit jaar nog een ontslagronde aan vanwege een terugloop in het onderhoudswerk. Men rekent echter op nieuwe orders in het kader van het JSF-project.

In 2012, het meest recente jaar waarvan cijfers bekend zijn, bedroegen de totale mondiale militaire uitgaven 1,76 biljoen dollar. De astronomische bedragen die elk jaar worden vrijgemaakt om dood en verderf te zaaien staan in schril contrast tot de tekorten op het vlak van sociale en groene uitgaven. 1,2 miljard mensen leven in extreme armoede, aldus de Wereldbank eind vorig jaar. Dat is zo'n 17% van de wereldbevolking. Met ongeveer 3,5% van de mondiale militaire uitgaven zouden extreme armoede en honger de wereld uit geholpen kunnen worden.

Pacifisten willen natuurlijk het liefst een volledige afschaffing van militaire uitgaven, maar ook anderen pleiten voor in ieder geval een forse verlaging. Het *United Nations Development Programme* (UNDP) concludeert in het *Human Development Report 2013*: "Niet alle landen hebben de voorwaarden voor volledige demilitarisering, maar de meeste hebben ruimte voor een aanzienlijke verlaging van hun militaire uitgaven." De belangen aan de andere kant zijn echter groot. Naast de krijgsmachten zelf gaat het om bijvoorbeeld de internationale wapenindustrie, die een omzet van 400 miljard euro per jaar draait. Deze industrie zelf, alsmede overheden die wapens kopen en militaire bedrijven op diverse andere wijzen ondersteunen, schermen daarbij graag met het belang dat zij zouden hebben op het gebied van economie en werkgelegenheid. In een recent gepubliceerd rapport concludeert de *Campagne tegen Wapenhandel* echter: "Wapenproductie stimuleren als economisch beleid brengt grote risico's met zich mee voor vrede en veiligheid. Bovendien wijst niets erop dat de wapenindustrie werkelijk de banen- en kennismotor is die overheid en industrie veronderstellen. Investeren in andere sectoren zou hetzelfde of zelfs meer kunnen opleveren."

ten voor de aanschaf van de Joint Strike Fighter (F-35), het gevechtsvliegtuig dat de F16 moet gaan vervangen, zullen minimaal 4,5 miljard euro gaan bedragen. Het grootste deel van dit bedrag moet over een periode van tien jaar, tot 2023, opgehoest worden; een klein deel is al eerder geïnvesteerd in het ontwikkelingsprogramma en de aanschaf van testtoestellen. Alleen al het afzien van het vervangen van de F16 zou voldoende geld vrij kunnen maken om vele geplande bezuinigingen op sociaal gebied en op ontwikkelingssamenwerking ongedaan te maken. De schattingen met betrekking tot de stuksprits van de JSF lopen sterk uiteen. Volgens de berekening van Defensie zouden voor het totale budget uiteindelijk 37 toestellen gekocht moeten worden. Dat komt neer op 120 miljoen euro per stuk. Een simpele vergelijking maakt

vindt steeds half april plaats en valt samen met de publicatie van mondiale cijfers over militaire uitgaven door het Zweedse onderzoeksinstituut SIPRI.

De afgelopen jaren hebben in enkele tientallen landen diverse, met name publieksgerichte, activiteiten plaatsgevonden. Deze richtten zich op bewustwording over militaire uitgaven en over hoe deze ten koste gaan van sociale en groene uitgaven. Enkele voorbeelden van vorig jaar:

● In België verkleedden activisten zich als militairen en vroegen voorbijgangers op straat om geld om nieuwe wapens te kunnen kopen;

● In Italië hielden activisten een sit-in bij het Colosseum, waarbij ze flyers uitdeelden en met voorbijgangers in gesprek gingen;

● In het Verenigd Koninkrijk werd actie gevoerd bij enkele wapenfabrikanten, terwijl in Schotland de kernwapenbasis bij Faslane werd geblokkeerd;

op de bijdrage die hoge militaire uitgaven hebben geleverd aan het ontstaan van de schuldenlast van in zeer zwaar weer verkerende landen als Griekenland, Spanje en Portugal.

Dit jaar maken *Kerk en Vrede* en CtW een voorzichtige start om de dag ook in Nederland meer onder de aandacht te brengen. Daartoe wordt onder meer onderzocht of er op lokaal niveau ook sprake is van steun aan militaire industrie.

Papendrecht steunt wapenindustrie

Dit thema kwam in beeld door opvallende ontwikkelingen in Papendrecht. Deze gemeente doet er alles aan om Fokker binnen haar grenzen te houden. Voor de aankomende bouw van een nieuw hoofdkantoor wordt het natuurgebied Slobbengors opgeofferd. De gemeente kocht de grond en betaalt ook de bouw van

De lokale GroenLinks-fractie sprak zich uit tegen de 'gemeente koopt, Fokker huurt'-constructie, in de eerste plaats vanwege de grote financiële risico's die de gemeente met miljoenen gemeenschapsgeld aangaat. Andere partijen zien echter geen problemen en wijzen op het belang van Fokker voor de lokale economie en werkgelegenheid. Fundamenteel is dan ook de vraag of je lokale werkgelegenheid wilt faciliteren in een sector die elders in de wereld groot menselijk leed veroorzaakt. Het is tekenend dat die vraag nauwelijks aan de orde lijkt te komen.

Mochten lezers bekend zijn met gevallen van steun aan wapenfabrikanten in hun eigen gemeente, dan horen wij dit graag. Dit kan per mail (m.akkerman@stopwapenhandel.org) of telefonisch (020-6164684).

Voetsoldaten en propaganda

Heleen Ransijn

Enkele maanden geleden had ik het voorrecht om op een ontmoetingsavond kennis te maken met de Amerikaan Vincent Cornell, onder meer leider van het project 'Naar een moslim-theologie van wereldreligies' aan Emory University in Atlanta (Georgia, VS). Titel van de avond was 'Soefisme als medicijn tegen radicalisering'. Als Vince Cornell hierover spreekt, weet hij waar hij het over heeft. Zelf is hij praktiserend moslim in een van de soefi-tradities en volgens zijn eigen typering 'kritisch traditionalist'. Zijn echtgenote, Rkia Elaroui Cornell, stamt af van een soefi-sjeik en was net de dag daarvoor aan de Vrije Universiteit gepromoveerd op een literatuurstudie over een vrouwelijke soefi-heilige. Vince zit dus 'dicht bij het vuur'. En tegelijk heeft hij een zeer open oog voor wat er in onze wereld gaande is.

In zijn inleiding op deze avond herinnerde Vince ons eraan dat de meeste jihadi's helemaal geen fanaticke, door ideologie gedreven strijders zijn. De redenen waarom jongemannen in bijvoorbeeld Afghanistan of Pakistan zich aansluiten bij de Taliban zijn veel eerder economisch (er is geen werk) of hebben te maken met 'ergens bij willen horen'. Vince Cornell's inschatting van deze motieven sluit overigens aan bij bevindingen van het *United States Institute of Peace*, dat nota bene een Amerikaans staatsinstituut is. Een ander belangrijk motief is vergelding. Het is *common wisdom* dat iedere westerse aanval waarbij burger-slachtoffers vallen een vruchtbare voedingsbodem oplevert voor nieuwe jihad-strijders. Neem bijvoorbeeld de Amerikaanse aanvallen met *drones* op doelen in Yemen. Yemenitische activisten tegen deze aanvallen wijzen er voortdurend op dat de plaatselijke tak van het terreurnetwerk Al Qaida zich geen beter recruteringsinstrument kan wensen. Want wat doe je als jonge man wanneer je familie, je gemeenschap, getroffen wordt door zo'n uit de lucht komend "helle vuur"? (De raketten die door *drones* worden afgevuurd

Vincent Cornell: De meeste jihadi's zijn geen ideologiefanaten.

dragen de naam *Hellfire missiles*). Dan wil je terugvechten. Zeker als je toch al niet veel perspectief in je leven ziet of als je je vernedert voelt door je eigen regering en door die machtige westerse mogendheden. Als dit inderdaad zo is, bestaat er een intrigerende parallel tussen enerzijds de motivatie van deze 'voetsoldaten' van de Taliban, Al Qaida en andere jihad-organisaties en anderzijds de motivatie van een aanzienlijk deel van hun tegenstanders, de soldaten in de U.S. Army. Veel Amerikaanse soldaten zijn bij het leger gegaan uit economische overwegingen of om 'erbij te horen'. Hier zijn de nodige studies naar gedaan, on-

der andere vanuit een organisatie als *Veterans United*. Een ander motief is, net als bij veel jihad-strijders, vergelding. Nog steeds is de herinnering aan "11 september" heel levend in het Amerikaanse collectieve geheugen. Ik vermoed dat dit een van de redenen is waarom er onder het grote publiek in de VS zo weinig vragen worden gesteld over de vele Amerikaanse militaire interventies die sinds september 2001 hebben plaatsgevonden. Dat laat voor beide kanten een al even intrigerende vraag open: hoe komen jongemannen (het zijn doorgaans mannen) er toch toe om voor zulke redenen hun leven te wagen, of nóg erger, an-

dere mensen te doden en zich daar nog in gerechtvaardigd te voelen ook? Ik vermoed dat een belangrijk antwoord daarop luidt: propaganda.

Zoals beide kanten gebruik maken van de krachten van verarmde jongemannen die geen uitzicht zien in hun leven of die zich op een of andere manier vernederd voelen, maken beide kanten ook gebruik van propaganda. De beroemde 72 maagden in het Paradijs, die aan jihadi's voorgespiegeld worden: propaganda. De dreiging die zou uitgaan van de verdorven Amerikanen, die er alleen maar op uit zijn om de islam van de aardbodem te vagen: propaganda. Maar ook de suggestie dat Saddam Hussein de hand gehad zou hebben in de aanslagen op het World Trade Center van 11 september 2001. Hoe ongelooflijk het ook mag klinken, er waren destijds heel wat jonge Amerikaanse soldaten die naar Irak gingen in de vaste overtuiging dat ze vergelding gingen halen voor "11 september". En natuurlijk de mantra dat "we" in die verre landen de zegeningen van de democratie gingen brengen. Natuurlijk zijn er nog meer factoren. Zoals de 'ontmenselijking' van de tegenstander, die ook vlijtig wordt beoefend aan beide kanten. Waar door de jongemannen die aan de andere kant vechten – en die feitelijk door vergelijkbare motieven worden gedreven als jijzelf – geen mensen meer zijn, maar diavels. Of een andere mogelijkheid: bewegende vlekjes op het vizier van je boordgeschut. Of nog erger: vlekjes op het computerscherm van een bestuurder van *drones* met dodelijke raketten. En als dat dan naderhand onschuldige burgers blijken te zijn, heet dat met een gruwelijk

eufemisme 'bijkomende schade'. Ideologie is, ben ik bang, eigenlijk nooit de werkelijke reden om een oorlog te gaan voeren. Het is een werktuig dat cynisch wordt ingezet, in de vorm van propaganda, om jonge mensen zover te krijgen dat ze voor je sterven en voor je doden. En wie wordt er dan uiteindelijk beter van zo'n oorlog? Al even cynisch: degenen die er geld aan verdienen. De wapenfabrikanten, en de *civilian contractors* die het Amerikaanse leger in zulke grote aantallen (en goedbetaald) inzet in Irak en Afghanistan. Daarnaast natuurlijk ook: degenen die er hun eigen macht mee hopen te vergroten. De machthebbers in Saudi-Arabië en de Golfstaten, die geld en wapens geven aan jihad-strijders in Syrië. Want daarmee hopen ze de macht van Iran, de grootste bondgenoot van het Syrische bewind, in te perken. Kortom, de smeurlappen die anderen het vuile werk laten doen – ten koste van duizenden, nee miljoenen doden, zowel soldaten als burgers – en die zelf schone handen houden.

Ik moet opeens toch weer denken aan die nogal naïeve slogan uit de vredesbeweging van de jaren 1980: "Wat nu, als er een oorlog komt en niemand gaat er naartoe?"

De auteur is theoloog en werkzaam bij het Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en Samenleving. Sinds eind 2001 is zij redacteur van 'Ander Nieuws', een tweewekelijkse selectie van nieuws over het Midden-Oosten in brede zin dat (doorgaans) de Nederlandse mainstream-media niet haalt. Bovenstaand artikel is een bewerking van een eerder verschenen blog. Zie daarvoor: <http://hermitagelaudate.wordpress.com/2013/11/26/jihadisen-propaganda>.

Voor verder lezen:

- United States Institute of Peace: *Islamic Extremists, How Do They Mobilize Support?*
- Veterans United: *Does the Struggling Economy Give Military Recruitment a Boost?*
- The National, VAE: *US drone attacks in Yemen protect no one but Al Qaeda*

Op 24 en 25 maart vindt in Den Haag de internationale *Nuclear Security Summit* plaats. Het wordt de grootste en zwaarst beveiligde top die ooit in Nederland is gehouden.

De tweejaarlijkse top, die eerder in Washington en Seoel werd gehouden, richt zich op 'nucleaire veiligheid', meer specifiek op het voorkomen dat nucleair materiaal in handen van terroristen valt.

Internationale nucleaire top

Diverse vredesgroepen organiseren, in het kader van de *International Campaign for the Abolition of Nuclear Weapons*, een Mars voor Vrede en 'Nucleaire Veiligheid'. Zij willen een brief aan de verzamelde wereldleiders aanbieden met een oproep voor nucleaire ontwapening. Im-

mers, aldus de oproep, terwijl er gepraat wordt over de nucleaire dreiging door 'terroristen' en 'schurkenstaten' "vergeten de wereldleiders de nucleaire balk in eigen oog. Want nog steeds staan duizenden kernwapens op scherp. Nog steeds komen de landen met kernwapens, waar-

onder Nederland, hun verplichting volgens het Non Proliferatie Verdrag niet na om te werken aan atomaire ontwapening. Sterker nog, als wij onze stem niet verheffen, dan worden de oude B61-bommen die op vliegbasis Volkel en elders in Europa liggen, de komende jaren door een nieuwe generatie 'slimme' kernwapens vervangen." Verdere info: www.noelhuis.nl.

God van Leven, maak ons instrumenten van uw gerechtigheid en vrede!

Pleidooi voor een volwaardige burgervredesdienst

Kees Nieuwerth

Tijdens de Assemblee van de Wereldraad van Kerken in Busan, Zuid-Korea, met als thema God of Life: lead us to justice and peace, mocht ik een workshop geven vanuit de levende traditie van de Vredeskerken. Ik koos daarbij voor de zin die als chapeau boven dit artikel staat. In die bijdrage gaf ik met name voorbeelden van de inzet voor vrede en verzoening van onze broeders en zusters in verschillende door gewapende conflicten en burgeroorlogen geteisterde Afrikaanse landen. Dit ondanks het feit dat in veel van die landen het kiezen voor een pacifistische levenshouding en inroepen van gewetensbezwaren tegen militaire dienst nog steeds beantwoord worden met bestraffing, discriminatie en uitsluiting.

Er ontstond een levendige discussie in de workshop in Busan, waarin voorbeelden van vredesinterventie en 'just policing' een voorname rol speelden.

Gewetensbezwaarden worden vaak uitgesloten van het volgen van een universitaire studie, werken bij de overheid of het verkrijgen van een visum om naar het buitenland te reizen, zoals ook in veel Europese landen nog niet zo lang geleden het geval was. Actieve inzet voor vrede en verzoening te midden van of onmiddellijk na het uitbreken van dodelijk geweld vergt zeer zeker grote moed! Maar Doopsgezinden, Quakers en Brethren delen niet alleen het Vredesgetuigenis, maar ook het feit dat zij – verhoudingsgewijs – kleine, maar wereldwijde kerken zijn. Vandaag de dag leven de meeste leden in de zuidelijke wereldhelft, waar de klappen vallen! Een groot aantal Doopsgezinden leeft in Zuid-Amerika, grote groepen Quakers vinden we in Afrika, vooral in Oost- en Zuidelijk Afrika. In beide gevallen zijn velen van onze leden actief betrokken bij vredes- en verzoeningsprojecten, vaak aan de *grassroots*, in een verre van vreedzame situatie. Zij geloven ten diepste dat er sprake is van een *verantwoordelijkheid te getuigen* van die weinig comfortabele waarheid in hun moeilijke situatie: alleen rechtvaardige vrede is de weg. Van de landen ten zuiden van de Sahara wordt bijvoorbeeld meer dan een derde geteisterd door gewapende conflicten en oorlog. Voorts wordt een derde aangemerkt als 'falende staten'. Slechts een derde is redelijk stabiel te noemen.

Wereldwijde wedloop om energie

Veel van die gewapende conflicten worden veroorzaakt door de

steeds fellere concurrentie om grondstoffen (olie, gas, mineralen, metalen, land en water). In Kongo speelt bijvoorbeeld de competitie om coltan, dat gebruikt wordt in onze mobiele telefoons, een belangrijke rol op de achtergrond. Deze steeds intensievere wereldwijde wedloop om energie en grondstoffen vormt vandaag de dag de brandstof voor de meeste oorlogen en gewapende conflicten in de wereld. Dit heeft van alles van doen met onze levensstijl en het dominante economische model. Olie is niet alleen de brandstof voor onze (gepantserde) voertuigen, maar ook voor oorlog! Omdat deze wereldwijde strijd om grondstoffen vaak de oorzaak is van oorlog, moeten we nog actiever werken aan een rechtvaardige verdeling van CO₂-emissierechten, strijden tegen klimaatverandering, vóór een rechtvaardige verdeling van de resterende voorraden grondstoffen en een nieuwe internationale economische ordening ontwikkelen als systeem van mondiaal bestuur als hét middel om gewapende conflicten en oorlog te voorkomen. Dit zou onze 'preventieve oorlog' moeten zijn: een oorlog tegen onrecht, ongelijkheid en armoede! We zouden onze aandacht moeten richten op de behoefte aan veiligheid voor allen, in plaats van voor onszelf of – met andere woorden – duurzame ontwikkeling voor allen, voor de schepping. In verschillende voorbereidende stukken voor Busan werd hiervan ook duidelijk melding gemaakt: de noodzaak te werken aan een fundamentele transformatie van het financieel-economisch stelsel; een 'Economie van

het Leven' ontwikkelen in plaats van een 'Economie van de Dood'. Ook Secretaris-Generaal Kofi Anan drong er bij de internationale gemeenschap op aan om preventie van oorlogen tot de hoeksteen van de collectieve veiligheid te maken. Dit vergt een sterkere internationale samenwerking en internationaal recht, meer preventieve diplomatie, strengere controle (of liever afschaffing) van de wapenhandel, ontwapening, versterking van de mensenrechten, zorgvuldig bestuur, duurzame ontwikkeling en rechtvaardig delen.

Verantwoordelijk tot bescherming

Bij de VN-Resolutie over 'Verantwoordelijkheid tot Bescherming' (*Responsibility to Protect* – R2P) is ook sprake van een verantwoordelijkheid tot *preventie*. Daarnaast echter ook van een verantwoordelijkheid tot *interventie* wanneer een conflict escaleert, alsmede van *wederopbouw* nadat een conflict beëindigd is. Het rapport van de Internationale Commissie waarop deze resolutie gebaseerd is, telt ruim honderd bladzijden. Laat me in dit verband alleen de aandacht vestigen op wat dit rapport beslist niet doet: het maakt nergens melding van het *potentieel van burger vredesinterventies*!

Het rapport van de Wereldraad van Kerken over deze VN-resolutie (2006) doet dit echter wel. Het stelt, dat de lidkerken 'gezamenlijk de voorrang van geweldloosheid belijden', dat de kerken 'niet geloven dat het toepassen van dodelijk geweld een nieuwe vredesorde kan brengen' en dat R2P eerst en vooral preventie in-

houdt en op langere termijn 'de transformatie van het leven in overeenstemming met het Koninkrijk Gods' en – dat gezegd zijnde – geeft de Wereldraad toe met christenen wereldwijd berouw te hebben over het collectieve falen om rechtvaardig te leven en rechtvaardigheid te bevorderen.

Voorafgaand aan de Internationale Oecumenische Vredesbijeenkomst in Kingston in 2011 gaf *Church and Peace* een verklaring uit dat het "gebruik van gewelddadige middelen in een poging om goede uitkomsten te bewerkstelligen verworpen dient te worden". Voorts werd gesteld, dat "alle kerken worden uitgenodigd om samen met ons de verleiding te weerstaan de inzet van dodelijke wapens te rechtvaardigen, zelfs als 'laatste redmiddel'". Een verklaring waar ik als Quaker het hartgrondig mee eens ben!

Burgervredesdienst

In Busan heb ik me dus – net als in Kingston – ingespannen om in de door de Assemblee aangenomen *Verklaring over de Weg van Rechtvaardige Vrede* kritische zinsneden over (het politieke misbruik van) R2P op te laten nemen, omdat een beroep op deze VN-resolutie meestal de inzet van militair en dodelijk geweld rechtvaardigt. Zelfs Kofi Anan, voorstander van R2P, waarschuwt immers dat "R2P ontwikkeld is in de context van de bescherming van de mensenrechten, *niet als een vrijbrief om oorlog te voeren in naam van de vrede*".

In de workshop in Busan heb ik ervoor gepleit dat de Wereldraad er bij de VN op aandringt zo spoedig mogelijk een geloof-

waardige en volwaardige *burgervredesdienst* te ontwikkelen. *Zo lang zo'n alternatief ontbreekt zal militaire interventie bij iedere conflict-situatie tot 'laatste redmiddel' worden verklaard wanneer een beroep gedaan wordt op R2P!*

Die burgervredesdienst zou kunnen voortbouwen op ervaringen op dit gebied van bijvoorbeeld Christian Peacemaker Teams, Peace Brigades International, Ecumenical Accompaniment Programme, Women Peacemakers Program, de traditionele Vredeskerken en vredesbewegingen, zoals Church and Peace, Pax Christi International en IFOR. De Wereldraaddocumenten over Rechtvaardige Vrede refereren verschillende keren aan dit soort voorbeelden (zie bijv. de *Just Peace Companion*, blz. 117,127,130).

Gebaseerd op de ervaring van de VN-afdeling Vredesoperaties in de afgelopen vijftien jaar vergen gemiddelde 'vredesoperaties' de inzet van 6500 (militaire) stafleden per gewapend conflict. Diezelfde ervaring leert ook dat er sprake kan zijn van zo'n vijftien conflictsituaties tegelijkertijd. Dat zou betekenen dat een (getalsmatig) geloofwaardige burgervredesdienst bij de VN ruim 100.000 goed opgeleide stafmensen nodig heeft die gerekruteerd dienen te worden in de lidstaten. Solide training in geweldloze interventie- en weerbaarheidstechnieken alsmede conflicttransformatie is uiteraard noodzakelijk. Die zou heel goed verzorgd kunnen worden door de hiervoor genoemde organisaties en de VN-VredesUniversiteit (UPEACE) met vestigingen in Costa Rica en Den Haag (!).

Veel mensen spannen zich oprecht en met energie in voor het gesprek met anderen, omwille van een pluriforme vreedzame en rechtvaardige samenleving.

De dialoog van religies en culturen in Turkije

Gerrit Jan Westerveld

Enkele maanden geleden bracht een groep moslims, joden en christenen uit Utrecht een vijfdaags bezoek aan Istanbul. De kern van het gezelschap bestond uit leden van een dialooggroep die al jaren functioneert, uitgebreid met mensen uit synagoge, kerk en moskee die geïnteresseerd zijn in interculturele en interreligieuze ontmoetingen. De reis werd georganiseerd door INS, voorheen de Stichting Islam en Dialoog in Rotterdam, die gericht is op de ontmoeting van mensen van diverse religieuze achtergronden, met het oog op de opbouw van een vreedzame samenleving. In samenspraak met de deelnemers aan de reis werd het programma door de Stichting samengesteld met als doel een kennismaking met de multireligieuze en multiculturele samenleving in Turkije. Het middel daarvoor was vooral de ontmoeting met mensen van organisaties die betrokken zijn bij de dialoog van de verschillende groepen in Istanbul en Turkije.

Het beeld dat we in Europa van de veranderingen in het land hebben is niet onverdeeld positief. De reis leerde ons tenminste ons vooroordeel los te laten en te zien hoeveel mensen zich daar oprecht en met energie inspannen voor het gesprek met anderen, de dialoog, omwille van een pluriforme vreedzame en rechtvaardige samenleving.

Sterke dynamiek

Eeuwenlang was Istanbul het hart van een imperium dat een veelheid van volkeren en religies omvatte. Tot op de huidige dag draagt de stad daarvan de sporen. De stad heeft voor een modale Nederlander een ongekende maat: het aantal inwoners is ongeveer gelijk aan de totale bevolking van Nederland. Opvallend is het jeugdige uiterlijk van het publiek op straat. Zonder dat hij de taal kan spreken is voor de aandachtige toeschouwer overal de sterke dynamiek van de samenleving zichtbaar. Overal wordt gewerkt aan de infrastructuur en is de skyline getekend met het silhouet van kranen voor nieuwbouw.

Het gezelschap werd op verschillende plaatsen op ongekend gastvrije manier ontvangen en verrast door vitaliteit en gedre-

venheid. Soms werd het zich plotseling helder bewust van een voortdurend sluimerend West-Europees paternalisme. In Istanbul laat zie je, dat de bekommernis om vrede en gerechtigheid wereldwijd en in de plaatselijke samenleving niet voorbehouden is aan West-Europeanen. Dit werd bijvoorbeeld duidelijk in de ontmoeting met een schrijvers- en journalistenvereniging die zich vanuit Turkije wereldwijd inzet voor dialoog. In de afgelopen decennia heeft ze haar sporen verdiend met het beleggen van conferenties waarin leiders van de grote religies en sleutelfiguren uit politiek en cultuur elkaar konden ontmoeten en van gedachten hebben gewisseld rond belangrijke thema's voor het menselijk leven op aarde.

Glimmend kantoor

Het bezoek aan een grote hulporganisatie, die in 2002 is opgericht na een van de laatste zware aardbevingen in West-Turkije, liet zien dat het land de status van derdewereldland is ontgroeid. De organisatie bezit een glimmend kantoor met een *control-room* voorzien van de modernste techniek, die het oog houdt op Turkije en de wereld waarin de mensen wonen. Bij de tsunami en het ongeluk met de kerncentrale in Japan was deze Turkse organisatie een van de weinige buitenlandse helpers.

Naast de eerste noodhulp verstrekt de organisatie jaarlijks bij gelegenheid van de Ramadan hulp aan projecten in binnen- en buitenland. In geld uitgedrukt gaat het om ondernemingen van honderduizenden euro's, afkomstig uit giften van grote en kleine weldoeners, die het bestaan van de organisatie mogelijk maken.

Een rondleiding door de kelders vol hulpgoederen en reddingsmateriaal laat er geen twijfel over bestaan dat men op allerlei soorten rampen is voorbereid.

Niet langer monolitisch

In de loop van de week kreeg het gezelschap door de diverse ontmoetingen vaker de gelegenheid om iets te proeven van de veranderingen die in Turkije gaande zijn. Verschillende inleiders maakten duidelijk dat de samenleving loskomt van een monolitisch staatsbegrip, dat na de val van het Ottomaanse rijk in Turkije generaties lang heeft gedomineerd.

Het Ottomaanse rijk omvatte, naast het Turkse volk, een veelheid aan volken. Onder het bestuur van de sultan was er feitelijk ruimte voor andere godsdiensten dan de islam. Dit verhaal werd verhelderd door het bezoek aan een voormalige synagoge waar het gezelschap in een notendop vijfhonderd jaar joodse geschiedenis in het Ottomaanse rijk kon zien.

Na de verdrijving van de joden uit het katholieke Spanje, in 1492, werden de vluchtelingen gastvrij ontvangen in het rijk van de sultan. Istanbul werd een van de plaatsen waar, tot de stichting van de staat Israel in de twintigste eeuw, de joodse cultuur bloeide. Het gezelschap keek ook rond in wijken waar op verschillende plaatsen nog de stille getuigen te vinden zijn van eeuwenlang multireligieus en verdraagzaam samenleven van volken. Plaatselijke gidsen vertellen er het verhaal van de gemeenschappen in synagoge, kerk en moskee, die generaties lang broederlijk/zusterlijk met elkaar zijn omgegaan en hoe ze elkaar in tijden van nood van dienst waren.

Nieuwe republiek

De republiek Turkije, die na de Eerste Wereldoorlog werd gesticht, werd een natie voor (etnische) Turken. De stichters van de republiek, Jong-Turken, waren liberale Westers georiënteerde politici die in de nieuwe republiek geen rol toedachten aan religie. En voor zover er een religie in Turkije zou bestaan, was het de islam, die onder streng toezicht van de overheid kwam. De eerste president, Kemal Ataturk, speelde een cruciale rol in de verandering van de traditionele samenleving in een seculiere eenheidsstaat. De invoering van het Latijnse alfabet (in plaats van het Arabische schrift) en het verbod op traditionele kleding (fez en hoofddoek) moesten het karakter van de moderne Turkse staat onderstrepen.

In de loop van de twintigste eeuw bleek steeds weer het leger de hoeder van de ideologie van de stichters van de republiek en het erfgoed van de Vader des Vaderlands, Ataturk. Op diverse momenten werden ontwikkelingen bepaald door een staatsgreep onder leiding van het leger. De officieren stelden mensen aan, die de politieke werkelijkheid van het land weer in de gewenste richting konden leiden.

In de recente decennia is daarin een kentering bespeurbaar. De politici zijn erin geslaagd bij hun beleid van maatschappelijke verandering de militairen in de kazernes te houden. Deze verandering in het politieke klimaat betekende ook dat er ruimte is gekomen voor religieus geïnspireerde politieke bewegingen. De stembusuitslagen geven aan, dat zelfs een meerderheid van de bevolking zich in de verandering herkent. Ook mensen van andere cultuur en traditie nemen

uitdrukkelijk de gelegenheid te baat om opnieuw een plaats in de samenleving op te eisen. Het veranderende klimaat, in de ogen van sommigen een regressie, is zichtbaar in het straatbeeld van sommige wijken van Istanbul, waar gesluierde vrouwen zich vrij vertonen.

Veelkleurigheid

De ideologie van 'Turkije voor Turken' lijkt plaats te maken voor het besef dat binnen de Turkse staatsgrenzen ook nog andere groepen met een eigen identiteit leven. Het betekent bijvoorbeeld voor de Koerden dat er, na jarenlang gewelddadig verzet, gelegenheid is gekomen voor onderwijs in de eigen taal. Christelijke minderheden, Assyriërs, Grieken en Armenen maken van de gelegenheid gebruik om genationaliseerde goederen van de overheid terug te eisen en kerken weer voor de eredienst te herstellen.

Ook op het islamitisch erf zorgt de klimaatverandering voor opbloei van veelkleurigheid. Soefibroedersschappen, die sinds de val van het sultanaat en het Ottomaanse rijk ondergronds waren gegaan, worden hersteld. Enkele ontwikkelen zich opnieuw tot plaatsen voor bezinning en ontmoeting van denkers en schrijvers. Naast de herleefde klassieke soefi-gemeenschappen, herbergt Istanbul intussen diverse centra waar de dialoog en ontmoeting van religies en culturen op allerlei niveau's wordt gepraktiseerd. Vijf bezoekdagen waren te kort; het bleef bij even proeven, maar het was genoeg om geboeid te raken door het land tussen Oost en West.

Militarisering van grensbewaking is geen humanitaire hulp

Mark Akkerman

EU: meer grenscontroles, meer militaire middelen

De reacties vanuit de Europese Commissie en diverse nationale overheden van EU-lidstaten op de ramp bij Lampedusa waren, hoewel niet onverwacht, teleurstellend en inadequaat. Van alle kanten pleitte men voor meer controles en surveillances in het Middellandse Zeegebied. Een beleidslijn die half december bevestigd werd met het aannemen van een hele reeks nieuwe anti-immigratiemaatregelen door de Europese Raad. De versterking van Frontex en het opstarten van Eurosur staan hierbij centraal.

Frontex: agentschap voor grensbewaking

Frontex is het sinds 2005 actieve grensbewakingsagentschap van de Europese Unie. Het voert onder meer surveillance- en bewakingsoperaties uit in de Middellandse Zee, waarbij personeel en materieel geleverd wordt door diverse EU-lidstaten. De door Frontex gecoördineerde missies krijgen een steeds militaristischer karakter.

Na de ramp bij Lampedusa sloot Europees Commissaris Cecilia Malmström het budget voor Frontex fors te verhogen. Staatssecretaris Teeven van Veiligheid en Justitie, die het migratiebeleid in zijn portefeuille heeft, gaf na de ramp bij Lampedusa aan, dat de regering bereid is meer schepen, vliegtuigen en personeel ter beschikking te stellen aan Frontex. Nederland neemt nu al regelmatig met schepen en personeel deel aan Frontex-operaties. De marechaussee heeft een speciale eenheid van 200 medewerkers, die in Frontex-verband, als onderdeel van zogenoemde European Border Guard Teams, als grenswach-

ten kunnen worden ingezet aan landsgrenzen en op luchthavens.

Eurosur: terugsturen van migranten

Eurosur voorziet in het uitwisselen van *real time* beelden en data tussen EU-lidstaten en Frontex. De informatie wordt verzameld door middel van surveillances in het Middellandse Zeegebied, waarbij drones (onbemende vliegtuigen), marineschepen en satellieten ingezet worden. Het is dan ook niet verwonderlijk dat vanuit de militaire industrie flink gelobbyd is om Eurosur van de grond te krijgen.

Na de ramp op Lampedusa waren voorstanders van Eurosur er als de kippen bij om dit initiatief neer te zetten als dé oplossing om in nood gekomen migranten te redden. Een goedkoop verkooppraatje, dat helaas veel navolging vond. Het Europees Parlement stemde met grote meerderheid in met operationele regels die het in december in werking stellen van Eurosur mogelijk maakten. De primaire taak van Eurosur is en blijft het stoppen en terugsturen van migranten die de Europese Unie proberen binnen te komen.

Voor militaire industrie een groeimarkt

De militaire industrie ziet grensbeveiliging als een belangrijke groeimarkt, zeker sinds de economische crisis leidde tot meer onzekerheid op de traditionele militaire wapenmarkt. Wereldwijd wist bijvoorbeeld de Europese wapengigant EADS, met het hoofdkantoor in Leiden, een aantal miljardenopdrachten op dit gebied binnen te halen.

In 2011 kreeg Frontex van het Europees Parlement groen licht zelf materieel aan te gaan schaf-

fen. Tot nu toe heeft dit niet tot grote aankopen geleid, maar Frontex heeft bijvoorbeeld wel een uitgesproken interesse getoond in de inzet van drones. Verschillende wapenfabrikanten mochten, tegen een vergoeding van 30.000 euro, hun drones komen demonstreren. Daarnaast kocht Frontex surveillance-capaciteit in om data over migratie aan de Grieks-Turkse grens te vergaren. Voor 2014 staat een nieuwe soortgelijke aanbesteding op de rol.

Vooralsnog is op Europees vlak echter vooral onderzoeksgeld van belang. In het kader van het EU-onderzoeksprogramma *Framework Program 7* voerde een brede waaier aan consortia, vaak in een samenwerking van bedrijven uit de militaire en security-industrie en onderzoeksinstituten, veel projecten uit gericht op grensbewaking. Een flink aantal hiervan was gelieerd aan de ontwikkeling van Eurosur en/of het werk van Frontex.

In december werd het nieuwe onderzoeksprogramma *Horizon2020* gelanceerd, waar onderzoek en ontwikkeling op het gebied van veiligheid ook weer deel van uitmaakt. In de eerste twee jaar staan onder meer projecten op stapel aangaande de inzet van radars voor surveillance aan de kustgrenzen en het gebruik van optioneel bemende vliegtuigen voor maritieme surveillance.

De Europese Commissie liet daarnaast eerder al weten dat "Eurosur wordt beschouwd als een proces dat nooit zal stoppen, dat altijd verder verbeterd zal worden." De verdere militarisering van de Europese grensbewaking zal dus ook in de toekomst een bron van winst voor de militaire industrie blijven.

Van diverse kanten felle kritiek

De roep om meer grensbewaking in reactie op de ramp bij Lampedusa kon op felle kritiek rekenen vanuit mensenrechtenorganisaties, progressieve Europarlementariërs, migratieactivisten en vluchtelingenondersteuners.

Hein de Haas, mede-directeur van het *International Migration Institute* van de Universiteit van Oxford, verwoordde de kern van de gedeelde kritiek op de door de EU voorgestane aanpak: "Het zijn namelijk precies de toegenomen grenscontroles die de migranten dwingen gevaarlijker routes te nemen en die hen steeds afhankelijker hebben gemaakt van de mensensmokkelaars om de grens over te raken." Hij noemt het "het echte schandaal" dat "overheden en migratieagentschappen zoals Frontex schaamteloos misbruik maken van tragedies zoals de ramp voor de kust van Lampedusa om nog meer geld te investeren in 'de strijd tegen de illegale migratie'. Hierdoor zal ook in Europa de afhankelijkheid van de mensensmokkel alleen maar groter worden, vluchtelingen zal de toegang tot bescherming ontzegd worden en het dodental aan de grenzen zal nog verder oplopen." De Ierse Europarlementariër Paul Murphy sloot hierbij aan in het debat over Eurosur: "Het gaat om de verdere militarisering van de Europese grenzen, met stevige participatie van wapenproducenten." Hij voegde eraan toe: "We moeten breken met het racistische migratiebeleid in Europa. Er is een alternatief nodig voor de ellende van kapitalisme en oorlog, die miljoenen dwingt hun huizen te verlaten en hun levens te riskeren tijdens de zoektocht naar een beter leven."

Afgelopen oktober verdrongen honderden migranten voor de kust van Lampedusa, toen hun boot in brand vloog en zonk. Daarop barstte in Europa een discussie los over hoe zulke rampen in de toekomst te voorkomen. Nationale overheden en de Europese Unie hamerden vooral op meer grensbewaking. Vanuit mensenrechtenorganisaties is hierop felle kritiek te horen. Zij zien de toenemende grensbewaking, en de militarisering daarvan, juist als een van de oorzaken van het stijgend aantal doden aan de Europese zuidgrens.

Middellandse Zee een migrantenkerkhof

Hoewel veel slachtoffers onbekend en naamloos blijven, schatten diverse NGO's dat het totaal aantal migranten, dat is omgekomen bij pogingen Europa te bereiken via de Middellandse Zee, inmiddels is opgelopen tot zo'n 20.000. Er lijkt bovendien een stijgende trend in te zitten, met name de laatste jaren lopen de aantallen slachtoffers op. Kort voor de ramp voor de kust van Lampedusa verdrongen der tient migranten voor de kust van Sicilië. Nog geen twee weken later kwamen tenminste 34 migranten om toen hun boot kapseizde op zo'n 100 kilometer van Lampedusa. In dezelfde week lieten twaalf migranten het leven toen hun boot al vlakbij de Egyptische kust zonk. Sindsdien zijn er nog veel incidenten geweest, waarbij mensen omkwamen of op het nippertje van wankelende bootjes of uit zee gered konden worden.

Wendela de Vries

Defensiebeleid begint altijd met een analyse van mogelijke dreigingen en komt dan met militaire maatregelen daartegen. Eigenlijk is dat raar. Het zou logischer zijn om niet alleen een dreigingsanalyse te maken, maar ook een analyse van de oorzaken van die dreigingen. En dan de vraag te stellen welke instrumenten je moet inzetten. Conflicten zijn een vast onderdeel van een veranderende wereld, maar ze hoeven niet tot geweld te leiden. Als je kijkt naar de oorzaken van conflicten (bijvoorbeeld economische ongelijkheid, of milieudegradatie) dan zijn militaire middelen zeker niet altijd het meest effectieve antwoord.

Dat stelde Javier Solana, toenmalig Hoge Commissaris van de Europese Unie, al in 2003 in zijn defensiestrategie voor de Europese Unie. Hij wees toenemende strijd om energie, water en landbouwgrond, klimaatverandering, en kleine, niet-statelijke strijdgroepen aan als bedreiging voor de Europese veiligheid. Ook sprak hij zijn zorg uit over de toenemende verspreiding van wapens over de wereld. Dit stuk van Solana geldt nog altijd als uitgangspunt voor de Europese veiligheidsvisie. Maar het heeft niet geleid tot een doortastend Europees duurzaamheidsbeleid of tot minder export van Europese wapens naar landen als Pakistan, Colombia of Saudi-Arabië. De meest recente Europese top van regeringsleiders, eind 2013, ging over de mogelijkheid tot verdere samenwerking van Europese strijdkrachten en het versterken van de Europese wapenindustrie. Minister Timmermans van Buitenlandse Zaken stelde in de Internationale Veiligheidsstrategie van de regering in 2013, dat voor veiligheidsbeleid verder moet worden gekeken dan alleen naar de krijgsmacht.

Internationale veiligheidsstrategie

Timmermans is een groot voorstander van een geïntegreerde veiligheidsbenadering. De Internationale Veiligheidsstrategie is dan ook geschreven samen met Defensie, Veiligheid & Justitie, Economische Zaken en Binnenlandse Zaken. Men zou verwachten dat met zo'n brede blik meer zou worden gekeken naar oorzaken van conflicten. Maar helaas. Het doel van het internationale veiligheidsstrategie is 1- de bescherming van het grondgebied van Koninkrijk en Bondgenootschap, 2- de verdediging van de Nederlandse economische belangen en 3- de bescherming van de internationale rechtsorde. Het doel van de regering is dus niet om gewapende conflicten te voorkomen. Maar wat is het doel van de Nederlandse krijgsmacht? In 2008,

In hoeverre draagt het Nederlands defensiebeleid bij aan de vermindering van gewapende conflicten in de wereld? Maar wat is eigenlijk het Nederlands defensiebeleid? En is het wel bedoeld om gewapende conflicten te verminderen?

Preventie als defensie

Nederland was toen volop bezig om zijn leger om te bouwen tot interventiemacht, werd het project 'Verkenningen' gestart. Een poging tot een breed gedragen en wetenschappelijke visie op defensie, waarin op grond van toekomstscenario's vier mogelijke krijgsmachttypen werden voorgesteld:

- Een eerste optie is een krijgsmacht die gericht is op bescherming van eigen en bondgenootschappelijk grondgebied, pure gebiedsbewaking. Daar heb je andere wapens en organisatie voor nodig dan voor een krijgsmacht die gericht is op
- De tweede optie, nl. die van interventie, van wereldwijd militair ingrijpen.
- Een derde optie is een krijgsmacht die gericht is op stabilisatie van gebieden. Bijvoorbeeld een vredesoperatie.
- Een vierde optie is een krijgsmacht die van alles een beetje

geschikt middel is voor de huidige veiligheidsrisico's in de wereld.

Belang van Nederland

Het Nederlandse defensiebeleid staat beschreven in de nota van Defensie-minister Hennis met de veelzeggende titel 'In het belang van Nederland'. Met die titel wordt het doel van de krijgsmacht duidelijk ingeperkt: Het gaat om ons belang. Er wordt niets gezegd over het voorkomen van gewapende conflicten. Het woord 'vrede' wordt niet genoemd.

De speelruimte van de minister voor het maken van eigen beleid is natuurlijk beperkt. De plannen moeten passen binnen financiële kaders, ze moeten aansluiten bij de realiteit van de bestaande krijgsmacht en de strategie van het bondgenootschap, de NAVO, en als het even kan, moeten de plannen ook iets leuks opleveren voor de Neder-

het raketschild, waar Poetin zó boos over was dat hij een nieuwe bewapeningsronde heeft ingezet. Een wapensysteem dat escalatie in de hand werkt. Op dit moment worden die fregatten overigens ingezet ter bestrijding van piratenbootjes.

Een ander wapen dat ingezet kan worden in het hoogste geweldsspectrum is natuurlijk het nieuwe gevechtsvliegtuig de JSF. Lucratief voor onze militaire industrie, maar natuurlijk vooral goed voor de banden met bondgenoot Amerika en voor de instandhouding van de kernwapentaak. Verder doet Nederland mee in de nieuwe wedloop met gewapende drones, onbemande vliegtuigen die raketten kunnen afschieten. Hoewel in eerste instantie ongewapende drones zijn besteld is uitdrukkelijk de mogelijkheid opengelaten in een later stadium – vermoedelijk als de publieke weerstand een beetje is

meest effectieve oplossingen, dat is een ingewikkeld probleem van de democratie.

Het gebrek aan aandacht voor het voorkomen van conflicten zie je terug op allerlei beleidsterreinen. Van het wegbezuinigen van diplomaten, die een bemiddelende rol kunnen spelen bij conflicten, tot het laten voortbestaan van Nederlandse brievenbusfirma's die ontwikkelingslanden van belastinginkomsten beroven, die ze juist zo nodig hebben om zich duurzaam en stabiel te ontwikkelen. Van het niet veroordelen van illegale drone-aanvallen op Pakistan, die leiden tot haat tegen het westen en die een inbreuk zijn op internationaal recht, tot het ondersteunen van een exportgerichte wapenindustrie, die de kans doet toenemen dat conflicten gewapenderhand beslecht zullen worden.

Als we het geld dat nu wordt uitgegeven aan wapens als LC-

kan; 'veelzijdig inzetbaar' noemt men dat in de Verkenningen. Helaas werden de Verkenningen ingehaald door de economische crisis. Het eindrapport is daardoor ondergeschoffeld geraakt. En dat is jammer, want in de Verkenningen werd de fundamentele keuze voorgelegd over de vraag welke militaire rol wij als Nederland in de wereld willen spelen. Nu is die keuze niet gemaakt en wordt in de praktijk gekozen voor de vierde optie: van alles een beetje kunnen. Van een kleine missie tot een grote geweldsoperatie. Er is niet gekeken of onze krijgsmacht, die in essentie nog is gebaseerd op Koude Oorlogscenario's, nog wel een

landse defensie-industrie.

Sommige ijzervreters beweren dat door alle bezuinigingen inmiddels een leger is ontstaan dat niets meer voorstelt. Dat is onzin. Want een krijgsmacht die alles een beetje kan, heeft namelijk ook 'een beetje' de mogelijkheid tot groots militair optreden, in het hoogste geweldsspectrum. Die mogelijkheid heeft Nederland onder meer met vier Commando Luchtverdediging Fregatten, zwaarbewapende oorlogsschepen die vijandige raketten kunnen neerhalen. Het zijn topproducten van onze eigen Nederlandse wapenindustrie, zeer aanbevolen voor export. Ze passen in het Star Wars scenario,

overwonnen – toch wapens voor deze Reapers aan te schaffen. De Nederlandse wapenindustrie (Fokker) mag het onderhoud van deze killerdrones verzorgen.

Voorkómen van conflicten

Er wordt nog altijd niet kritisch nagedacht over de rol van Nederland bij het verminderen van gewapende conflicten. Misschien komt dat, omdat je met het voorkomen van conflicten niet erg kan scoren. Het gebeurt vaak nogal onzichtbaar. Het inzetten van militairen is veel daadkrachtiger, het doet het goed in de media, daar houden politici van. De noodzaak om publiek draagvlak te verkrijgen verhindert soms de

fregatten, JSF's en drones, in gaan zetten voor conflictpreventie, voeren we een veel efficiënter veiligheidsbeleid. Al is dat natuurlijk jammer voor de wapenindustrie.

Wendela de Vries is coördinator van de Campagne tegen Wapenhandel. Bovenstaand artikel is een bewerking van haar lezing op de conferentie Economie en Gewapende Conflicten, georganiseerd door het Platform Duurzame en Solidaire Economie samen met Kerk en Vrede, Vrouwen voor Vrede en Women's International League for Peace and Freedom.

Geweldloosheid als droom voor pacifisten

systeem', of tegen 'de rijken' of tegen de boze militaristische wereld. En haat is een geestelijke kracht, die verwant is aan geweld en minstens even schadelijk. Met een hartelijke groet,

Gerald Russelman

Beste Gerald,

Wanneer pacifisten andersdenkenden alleen maar zien als mensen die nobele vredesdoelen blokkeren, ligt vijanddenken op de loer. Ik heb zelf in mijn leven ook moeten leren om die verleiding te weerstaan. Mijn tegenstrevers in de jaren dat ik demonstreerde tegen de kruisraketten ben ik pas achteraf gaan zien als mijn broeders en zusters, met wie ik verbonden ben en tegenover wie mij respect past.

Als ik hen veroordeel vanwege hun gedrag of politieke opvattingen, vergeet ik dat mensen niet samenvallen met hun gedrag en allemaal een goddelijke vonk in zich meedragen. Als ik hen veroordeel, voer ik oorlog in mijn hoofd en draag ik niet bij aan meer vrede in de wereld. Dat bedoel ik met agressie die averechts werkt.

Met wat jij, Gerald, over haat schrijft, ben ik het volledig eens. Of het vijanddenken waarover we het hier hebben een centraal probleem van het pacifisme is, betwijfel ik. Als het wel zo is, is het probleem oplosbaar, omdat we dan alleen 'in eigen kring' ons denken maar hoeven te veranderen. Ik denk zelf dat een centraal probleem of, juister gezegd, een uitdaging voor pacifisten eerder ligt in het nog niet gepresenteerd hebben van een overtuigende weerlegging van de stelling van Hans Achterhuis dat algehele geweldloosheid een gevaarlijke droom is. Die uitspraak staat in zijn boek *Met alle geweld* (2008). Ik ben benieuwd wat jij daarvan vindt.

Met vredesgroet,

Henk Wesseling

Beste Henk,

Is absolute geweldloosheid haalbaar? Alvorens een poging te wagen deze moeilijke vraag te beantwoorden, zou ik willen opmerken dat we ons moeten hoeden voor strikvragen. Ik weet niet hoe het tegenwoordig gaat, maar vroeger werden aan jongens die militaire dienst wilden weigeren allerlei vragen gesteld in de geest van: "Als je aan het front in een situatie van òf-jij-òf-ik terecht zou komen, wat zou je dan doen? En: "Als je bij een schipbreuk in een situatie terecht zou komen waarbij twintig mensen zich trachten te redden in een boot, waarin maar plaats is voor tien, wat zou je dan doen?"

Ik heb dit soort vragen altijd beschouwd als strikvragen, waarmee ervaren ondervragers jonge jongens klem konden zetten. Ze hebben theoretisch wel bestaansrecht, maar ze worden vaak gebruikt om de aandacht van de politieke praktijk af te leiden. En deze praktijk is, dat als bepaalde situaties onoplosbaar zijn, de enige oplossing is ervoor te zorgen niet in dergelijke situaties terecht te komen. En hierbij kunnen pacifisten met verschillende gradaties van geweldloosheid heel goed samenwerken.

Met een hartelijke groet,

Gerald Russelman

Beste Gerald,

Je reageert op de uitspraak van Achterhuis met de vraag of absolute geweldloosheid haalbaar is. Altijd en overal, ongeacht de omstandigheden van geweld afzien, zowel in daden, als in woorden en gedachten, kan dat?

Wat te doen in een gevechtssituatie (òf-jij-òf-ik) zie ik niet als een strikvraag, maar als een vraag die de kern raakt. In zo'n levensbedreigende situatie zou ik er niet voor kiezen mijn eigen vege lijf te redden. Deze keuze heeft alles te maken met mijn overtuiging dat ik niet mijn lichaam ben. Ik heb een lichaam en ik ben een onsterfelijke geest. En daarin ben ik onkwetsbaar. Als ik het loodje leg is dat niet mijn einde.

Ik moet er eerlijkheidshalve wel bij zeggen, dat ik nú natuurlijk niet zeker weet of het leven niet sterker zou zijn dan de leer, als ik ooit in zo'n òf-òf-situatie terecht zou komen.

Politiek gezien is absoluut pacifisme tot nu toe onhaalbaar. Nog steeds verenigen zich geen grote groepen mensen in het nastreven van absolute geweldloosheid, omdat zij dat niet realistisch vinden en denken dat met het minste kwaad het grotere kwaad moet worden bestreden. Ik moet hier denken aan wat Hannes de Graaf ooit schreef: Het kan niet waar zijn dat het doden van mensen soms nodig is om erger te voorkomen, zoals veel christenen zeiden. Dat zou betekenen dat de mens vaststelt wanneer je Gods gebod kunt overtreden of buiten werking stellen.

Gelukkig meen ik wel te kunnen vaststellen dat bij velen het inzicht groeit dat oorlog voeren een mateloze verspilling is, die zelden of nooit tot het gewenste resultaat leidt en tegelijkertijd een nutteloze opoffering is van soldaten. Maar dat laatste wordt misschien sinds de drones hun intrede deden als een achterhaalde gedachte beschouwd.

Ik realiseer mij dat we in onze correspondentie nog niet zijn toegekomen aan een gedachtewisseling over de conclusies van Achterhuis dat geweldloosheid niet werkt en een gevaarlijke utopie is. Hierover ook onze gedachten op papier zetten lijkt mij zeker de moeite waard.

Hartelijk gegroet,

Henk Wesseling

Gerald Russelman en Henk Wesseling zijn bezig met een schriftelijke gedachtewisseling over pacifisme en geweldloosheid, mede naar aanleiding van het boek daarover van Hans Achterhuis. Hun correspondentie is oorspronkelijk uitgebreider, maar op ons verzoek hebben ze hun teksten ingekort, zodat de lezers van *Vredesspiraal* kunnen meedenken. En reageren! Wij nodigen de lezers uit, ja, we roepen ze op om op de inhoud te reageren. Graag rechtstreeks aan een van beide heren op hun mailadres: gherusselman@outlook.com of henkenhanna@casema.nl. In een volgend nummer van dit blad willen ze reageren op uw reacties en tevens ingaan op de stelling van Achterhuis. – Redactie *Vredesspiraal*

Beste Henk,

Wij raakten vorig jaar op de Algemene Ledenvergadering van Kerk en Vrede aan de praat en het lijkt mij de moeite waard daar nog even op door te gaan. Iemand had namelijk tijdens de vergadering opgemerkt dat ze een bijeenkomst van het Tribunaal voor de Vrede had bijgewoond en dat ze toen meteen was afgehaakt vanwege de daar heersende agressie. Jij herkende dit soort agressie en je vertelde dat je in de loop van je leven tot de conclusie was gekomen dat deze agressie averechts werkt.

Volgens mij ligt hier een centraal probleem van het pacifisme. Pacifisten wijzen militair geweld af omdat dat mensen verminkt en omdat zij ervan overtuigd zijn dat geweld bijna altijd weer nieuw geweld oproept, zodat er ketens van gewelddaden ontstaan en de problemen niet duurzaam worden opgelost.

Voor geestelijk geweld geldt volgens mij hetzelfde. Pacifisten lopen het gevaar het oorlogsdenken emotioneel en ondoordacht af te wijzen en daardoor te vervallen in een agressieve houding tegenover ieder die er een andere mening op na houdt. Ook hier kom je dan in een vicieuze cirkel: een soort vijanddenken tegenover vijanddenkers. Dit lijkt op de werking van een ouderwetse vliegenvanger: hoe meer een vlieg zich met zijn pootjes tegen de lijm afzet, hoe meer hij erin verstrikt raakt.

Hierachter ligt nog een ander gevaar, namelijk dat het afwijzen van militaristisch optreden van de staat overgaat in een vage haat tegen het gezag, of tegen 'het

Doopsgezind WereldWerk over vrede en economie

Wat hebben vrede en economie met elkaar te maken? Waarschijnlijk veel meer dan gedacht wordt. De voorjaarsconferentie van Doopsgezind WereldWerk heeft hier uitgebreid aandacht aan besteede.

De Assemblee van de Wereldraad van Kerken hield zich er tijdens haar vergadering in november afgelopen jaar ook mee bezig. Gesproken werd over 'Just Peace' (rechtvaardige vrede), het hoofd-

thema van de vredessamenkomst van de Wereldraad in 2011 in Kingston, Jamaica. Vrede kan niet zonder gerechtigheid. En daarbij speelt de (wereld-)economie een uiterst belangrijke rol. Wat is de rol van de banken? Inheemse volken blijken vaak het slachtoffer van westerse multinationals. En laten we ook niet de wereldwijde wapenhandel vergeten. En zo zijn er nog veel meer zaken te noemen. Kunnen wij persoonlijk daar wel iets

tegen doen? Wat is bijv. onze rol als consument? Een belangrijk thema dus.

De conferentie vond plaats in Buitengoed Fredeshiem, Steenwijk-De Bult, in het weekend van 8 en 9 maart. Vrijdagavond 7 maart begonnen de jongeren van 16 tot 30 jaar al met een eigen programma, dat later aansloot op de conferentie. De eigenlijke conferentie begon op zaterdag. Na een inleiding door ds. Iris Speckmann, de vertegenwoordiger van de

Nederlandse Doopsgezinden in Busan, volgden diverse workshops over resp. Oikocredit, wapenhandel, onderdrukking van inheemse volken en de bankwereld.

In de avond waren er een film en een spelprogramma. Zondagochtend werd er o.a. een gezamenlijke viering gehouden. De conferentie wordt besloten met de lunch.

(Henk Blom)

RATRACES TUSSEN GROOTMACHTEN

Er zijn veel omschrijvingen mogelijk van wat vredeswerk is. Een simpele: probeer te snappen hoe 'de ander' tegen jou aankijkt. Zolang je niet op de ander afgaat om die te overheersen (dat is oorlog), kun je het nog altijd op minstens drie manieren doen. Ik vermoed dat wij dat het beste kunnen herkennen via reizen naar het buitenland. Je kunt naar Turkije gaan om Turkije te leren kennen. Je kunt naar Turkije gaan om ook daar onder Nederlanders te zijn. Je kunt naar Tur-

kije gaan om Nederland op een andere wijze te leren kennen: jezelf opnieuw leren kennen door te snappen hoe de ander tegen jou aankijkt.

Ik merk dat mijn manier van reizen zoiets is geworden. Waar ik ook ben, ik kom overal Nederland tegen. 'Nederland' is verd... werkelijk overal geweest. Liet er sporen na. Mij interesseert zeer, wat ze 'ginds' vinden van onze geurvlagen. Daar leer ik veel van. Het maakte me bescheidener tegenover mensen uit andere volken. En ik vermoed, dat het iets van doen heeft met vredeswerk. Als burgeres van de EU, als typi-

sche West-Europese, las ik met rode oortjes hoe onze grootmachten huishielden op dit continent en andere continenten (onder meer bij Kathie Somerwil-Ayrton in *The train that disappeared into history. The Berlin-to-Bagdad Railway and how it led to the Great War*). Het helpt me om mijn deugd van christelijke bescheidenheid van zolder te halen, op te lappen en in de was te zetten. In het vorige nummer van *Vredesspiraal* (dec. 2013) schetste ik de grote lijnen. In dit tweede deel: de ratraces tussen onze grootmachten heten soms godsdienstoorlog. — YHS

De aanloop naar de Eerste Wereldoorlog, de gebeurtenis die rakelings aan onze deur voorbij scheerde. (2)

Europa's grote rijken en hun godsdiensten

Yosé Höhne-Sparborth

Voor het eigen nationale ego kan het verrukkelijk zijn om te kijken naar Rusland of naar Turkije. Onze media (en sommige politici) doen dat dan ook met grote overgave. Zijn ze ginds nog steeds even slecht? Heerlijk, het geeft veel ruimte om ons goed te voelen. Tolerantie eisen wel! Wie machtiger is kan eisen. Weinig nieuws aan de Europese horizon, behalve dan de Europese Unie. Die lijkt op de 'Vrede van Utrecht', maar dan na driehonderd jaar ook echt bereikt. Werkelijk afgelopen is het nu met godsdienstoorlogen, behalve aan onze buitengrenzen. Maar dat komt door de moslims!

1200 tot 1700

In de eeuwen dat de Arabieren de islam aannamen, kwamen Turkse stammen uit het oosten binnenstromen, op de vlucht voor de Mongolen. De Arabieren zagen in hen goede krijgers en integreerden hen via bekering (900-1000). De Turken worden een zeer tolerant onderdeel binnen hun krijgsgroepen. Van 1088 tot 1099 organiseert paus Urbanus II kruistochten. Om Europese ridders te verleiden lanceert hij gruwelverhalen over de moslims. Daar beginnen de oorlogen in Europa godsdienstoorlogen te worden: religieuze legitimaties voor de gevechten om allerlei belangen. Als rond 1200 in Bagdad soennieten en sjiieten slaags raken, is het met de welvaart van die stad snel gedaan. De Turkse krijgsgroepen verzelfstandigen zich en onder Osman veroveren ze de brede Aziatische omgeving van Constantinopel. De stad zelf is onneembaar. Ruim een eeuw huwen Byzantijnse en Ottomaanse prinsessen met elkaar om vrede te stabiliseren, en aan het Turkse hof komen zeer veel christelijke jongeren in dienst. In 1453 krijgt de sultan van een Duitse kanonbouwer het kanon dat hem de controle geeft over de Bosporus. Zo neemt hij Con-

stantinopel over van de Byzantijnen en voortaan worden rabijnen en patriarchen hoofden van de militie. Spanje was vanaf de achtste eeuw in bezit van de Arabieren. In 1492 werd het door christelijke koningen heroverd. De Joden ontkwamen naar het Ottomaanse Rijk.

In 1517 verovert de sultan het toenmalig Egypte en Syrië en daarmee de heilige plaatsen. Engeland, Duitsland en Rusland kijken gefascineerd, jaloers en vijandig naar die expansie langs de Middellandse Zee. Frankrijk sluit een verdrag. Bij Malta wordt de Ottomaanse expansie gestopt. In 1614 zet Engeland voet aan grond in India. Daarmee wordt de Engelse interesse voor wat er gaande is in het Ottomaanse Rijk een definitief belang.

1700 tot 1800

Engeland en Frankrijk zien vol verontrusting toe, hoe ze steeds meer controle verliezen in Oost-Europa, in West- en Centraal Azië en in West-Afrika. Het Römisch Deutsche Reich doet in die strijd niet mee. Als Rijk zonder natuurlijke grenzen concentreert het zich op zijn invloed in Centraal Europa, het is te weinig een zeemacht. Frankrijk en Engeland maken het nu samen uit in de grote wateren. Spanje speelt in de Amerika's en minder in Europa, daar ligt ook een hoog gebergte tussen. De technische ontwikkeling in de scheepvaart maakt dat de grote wateren het belangrijkste medium worden om macht en controle uit te breiden: Engeland en Frankrijk dus. Het Ottomaanse Rijk is aan het verzwakken, daar kunnen beide machten diplomatieke invloed uitoefenen langs de kusten van de grote wateren. Engeland en Frankrijk controleren feitelijk de zeestraten naar de Middellandse Zee en de Zwarte Zee. Maar de Tsaren rukken op. Zij zoeken hun warmwaterhaven, en dat doen ze soms via de westflank, soms via de oostflank rond de Zwarte Zee. Altijd stuiten ze op de Ottomanen. Hoewel de regionale landbouwvolken in relatieve vrede leven onder de Turken, weten de Tsaren nationalistische emoties aan te wakkeren: de di-

verse volkjes in Turkmenistan, Kazachstan en vooral de Balkan haten elkaar onderling meer dan de Turken.

Maar die onderlinge onrust opstoken maakt dat de sultan moet ingrijpen, en dan kan alle onrust gemakkelijk geduid worden als godsdienstoorlog. Prompt kunnen de Tsaren hun christelijke broeders te hulp schieten tegen moslims. Evenals in Azië, zakken

ook de industriële revolutie een rol in: de rijkdom van het land neemt snel toe en maakt meer 'ambassadeurs' mogelijk. En de technische ontwikkelingen worden ingezet op de plekken waar men de controle belangrijk acht.

1800 tot 1914

Dan doet Napoleon de grote militaire uitval en verovert grote delen van de noordkust van

Abdulmecit II Khan, de laatste kalief van het Ottomaanse Rijk.

ze rond de Zwarte Zee langzaam af naar het zuiden en installeren zich op de Balkan. Zelfs Oostenrijk, dat relatief zwak is, wordt daar onrustig van en zoekt af en toe Duitse steun tegen de Tsaren. Frankrijk zoekt Oostenrijk als hechte bondgenoot, een gemeenschappelijk belang: de Tsaren beteugelen. De Tsaren weten in 1792 de Krim te veroveren. Door die continentale onrust lukt het Engeland steeds beter om de controle langs de kusten van de Middellandse Zee in handen te krijgen. Daar speelt

Afrika, waaronder Egypte en Syrië; hij wil een kanaal, om de Engelsen schaaikat te zetten. Egypte is het rijkste deel van het Ottomaanse Rijk. De sultan heeft slechts één eis: de Egyptische gouverneur Mohammed Ali geen macht geven. Maar die neemt dankzij Frankrijk de controle over Alexandrië. Napoleon veegt het Römische Duitse Rijk voorgoed van de kaart. Dan trekt Engeland met Rusland op tegen Frankrijk en Napoleon wordt verslagen. Vanaf dat moment wordt het Ottomaanse Rijk fei-

telijk geregeerd naar de zin van Engeland, onder toezicht van de Engelse ambassadeur in 'de Poort' (de controle aan de Bosporus). Hun enige concurrent in dit gebied zijn nu de Tsaren.

Fundamentalistische groepen in de Verenigde Staten zien met deze Engelse dominantie hun kans schoon. Zij waren er niet in geslaagd om in Jeruzalem ideologische voet aan grond te krijgen en nu richten ze zich op Beiroet, Bagdad en Constantinopel om moslims te bekleren en zo de Wederkomst van Christus voor te bereiden.

In 1853 breekt de Krimoorlog uit. Russen en Fransen willen Palestina, de Amerikaanse missionarissen stoken met de Russen de Armeniërs op, de oorlog verloopt uitermate bloedig. Engeland steunt weliswaar de Turken, maar het Ottomaanse Rijk is zieltogend. Bij een volgend treffen in 1864 is de Engelse journalist Gladstone embedded aan Russische zijde, de telegraaf is uitgevonden. Dagelijks bericht hij over slachtingen door de Turken. Slachtingen aan de Turken halen de Engelse pers niet. De toon is voorgoed gezet.

Rond 1875 begint de Turkse adel zich te wreken op de christenen, de Turkse regering staat machteloos. In regeringskringen zijn bovendien nog steeds veel christenen. Engeland, Frankrijk en Rusland grijpen dan in 1885 gezamenlijk in 'om de christenen te beschermen'. Het Ottomaanse Rijk is rijp om te vallen, weg uit Europa. De woestijn is niet interessant. Totdat dan die olie gevonden wordt in dat Midden-Oosten. Engeland, Frankrijk en Rusland willen daar hun deel van. Ze doen dat aanvankelijk langs economische weg, via oliemaatschappijen. Ook Shell is in 1913 al van de partij. Als dan in Sarajewo kogels worden afgevuurd, Rusland Servië moet steunen, Pruisen dat bevriend is met de sultan toch al gewantwoord wordt, rollen al die staten een oorlog in, die vermoedelijk niemand beoogde. In 1918 zal het Midden-Oosten verdeeld worden tussen Engeland en Frankrijk.

Jan Anne Bos

De berichten alleen al over Boko Haram zijn afgrijselijk. Laat staan de daden zelf. Boko Haram is een zeer wrede groep mensen in Nigeria. Ze plegen moorden en plunderen en terroriseren. Hoe het precies zit, - ik laat het maar liggen. Al gauw gaan we het dan hebben over godsdienstige motieven. Ik houd het maar simpel: hun daden zijn met niets te rechtvaardigen. Maar denk niet dat je ze met blote handen op andere gedachten brengt.

Dat gezegd zijnde ben ik bang dat de telefoon gaat en iemand vraagt: "Jullie van Kerk en Vrede, hebben jullie iets, om van die lui af te komen?"

Ik begin bij het gevoel helemaal klem te zitten. Tegen deze lieden kun je met blote handen niks beginnen. Toch moeten deze moordenaars uitgeschakeld worden. Maar dat is nu ook weer niet het einde van de pacifistische traditie. Daar is meer voor nodig, is wel gebleken in al die eeuwen van geweld en geloof in geweld. Geloof in vrede en geweldloosheid is de facto onuitroeibaar. Dat ook om te beginnen.

In de tweede plaats is een vreedzaam resultaat niet per incident afdwingbaar. Zo onrealistisch denken pacifisten nu ook weer niet. Als eerst alles gedaan is om een onmogelijke situatie te doen ontstaan, mag je niet verwachten dat er ideale oplossingen zijn, die werken. Trouw (18 febr.) kon helaas alleen maar melden, dat het leger bezig is geweest met de bestrijding; heeft het kennelijk niet goed kunnen afronden. Ook zijn er blijkbaar problemen in de regering van Nigeria, verkiezingen en zo. Als leger en regering hun job nu maar beter doen, dan zal het wel goed komen. Is dat het? Zijn er trouwens geen teams van Peace Brigades International in de buurt?

Zijn we hier bij die uitzonderingen die op elke goede regel horen

te gelden? De gulden regel van pacifisten is: 'geweld is geen oplossing voor conflicten'. Die blijft overeind, ook al heb je tegen deze wreedaards even geen vreedzaam verweer. Tijdelijk. Bij uitzondering. Kun je een militaire campagne bedenken met zeer zware randvoorwaarden om zo min mogelijk aanleiding tot escalatie te geven? En dat die dan de zegen zou kunnen krijgen van pacifisten? Ik leg dat aan iedere lezer en potentiële beller voor als open vraag. En ik noem zelf al een paar dingen die wellicht in een antwoord thuis horen.

Zegen is sowieso een verkeerd woord. Meegaan in de gewelddadige bestrijding ervaar ik als falen. Laten we het kind bij de naam noemen. Een van de randvoorwaarden is op zijn minst de erkenning van gefaald te hebben. Op verschillende niveaus. Maar

het is wel een heel lastige, want daar overvraag je de zittende politici mee die verantwoordelijk zijn voor (ontstaan en oplossing van) het probleem. En de soldaten die je erop afstuurt zitten ook zo niet in elkaar; daar zijn ze juist niet in getraind. Hun instelling is meer: laat ons op onze wijze dat onfrisse werk doen, en verder geen zachtvaardige, softe praat.

Een andere randvoorwaarde lijkt me wel, dat de lokale bevolking ontzien wordt. Het grote gevaar van bestrijding met geweld is dat de moorddadige groepen als slachtoffer de geschiedenis in gaan. Het is in de praktijk vrijwel onmogelijk om aan deze voorwaarde te voldoen. De extremisten hebben allerlei verbindingen met de mensen ter plaatse. Hebben soms in het verleden positieve dingen opgebouwd in gezondheidszorg, school, werkge-

legenheid, strijd tegen corruptie. Of dwongen onder afschuwelijke bedreigingen steun af.

Niet met blote handen tegen Boko Haram? Neen, kijk uit, want ze hebben wapens van buitengewoon goede kwaliteit. Die komen niet voor niets uit onze fabrieken. Randvoorwaarde is natuurlijk ook dat fabricage en aanvoer van hun vernietigingskracht worden uitgeschakeld. Als je dat nalaat, verplaatst het probleem zich alleen maar. Het is al zo vaak gezegd!

Ik zal dan ook straks tegen een beller zeggen: "Wij van Kerk en Vrede hebben geen oplossing in dit concrete geval omdat u al jarenlang niks geroepen en gestemd hebt tegen wapenindustrie en handel". We beleven geen enkele triomf aan dat antwoord, dat zal ik hem ook verzekeren. Want

er zijn wel mensen de keel afgesneden daar in Nigeria.

En zeker is een randvoorwaarde: na het conflict investeren in middelen die voorkomen dat er een voedingsbodem ontstaat voor nieuw geweld. Op dat punt hebben pacifisten altijd weer het gelijk aan hun zijde, dat ze vervolgens niet krijgen. Ingrijpen met militair geweld wordt altijd weer gezien als een middel om je een alibi te verschaffen voor het nalaten van echte investeringen in een rechtvaardige vrede. Zelfs na het stoppen van de gruwelen van de Eerste Wereldoorlog zijn we al weer honderd jaar doorgegaan met *business as usual*.

De auteur is secretaris van Kerk en Vrede en schrijft op persoonlijke titel.

advertentie

VredesMagazine

Jaargang 5 nummer 3 — 3e kwartaal 2012 — Prijs € 2,50

- Aanval op Iran kan tot genocide leiden
- NATO game over bestormt het hoofdquarter
- Onderzoeksdossier:
- Ondertussen in Irak

VredesMagazine informeert over oorlog en vrede, over machtspolitiek en veiligheidsbeleid, maar ook over alternatieven voor geweld en het opbouwen van een vredescultuur. Vredesmagazine analyseert, stemt tot nadenken en schudt mensen wakker.

Neem een abonnement of vraag een gratis proefnummer aan!

www.vredesmagazine.nl

In beperkte mate is het mogelijk dat onze bondgenoten, sponsors en aanverwante organisaties, na overleg met de redactie kleine advertenties doen opnemen tegen betaling. Informatie hierover is te verkrijgen via www.kerkenvrede.nl lvdherik@narratio.nl Ook uitwisseling van dergelijke boodschappen met sympathiserende media is hierbij mogelijk.

*Namens de redactie,
Leen van den Herik*

5 maart-20 april

Schipholwakes

In de nieuwe Schipholgevangenis zitten veel mensen die niet in Nederland mogen (ver)blijven, omdat ze niet over voldoende papieren beschikken. Met deze wakes willen we een teken van solidariteit aan de migrantengevangenen geven. Ook willen we duidelijk maken dat wij grote vragen hebben bij het opsluiten van mensen die niets misdaan hebben. Deze wakes worden telkens vanuit de traditie en het gedachtegoed van verschillende geloofsgemeenschappen gehouden:

23 maart Navigators Studentenvereniging Amsterdam, Studentenpastoraat en Time to Turn

30 maart Stem in de Stad Haarlem en Kerken uit de Haarlemmermeer

6 april Dominicuskerk, Keizersgrachtkerk en Amsterdamse Studentenekklesia

13 april Palmzondag Kerken uit Amsterdam-Oost

18 april Goede Vrijdag Franciscane Vredeswacht

20 april Pasen Oecumenisch Vuur

Zie verder: www.schipholwakes.nl

er bestaan geen
onwettige mensen

er bestaan
onmenselijke wetten

waken bij migranten
gevangenis schiphol

iedere tweede zondag van de maand
van 14.00 tot 15.30 uur

www.schipholwakes.nl

24 maart

Demonstratie Den Haag

Demonstratie Stappen voor Vrede en 'nucleaire veiligheid' (ca. 11.00-14.00 uur). Een kleine geweldloze vredesactie tijdens de nucleaire mega top in Den Haag om de verzamelde wereldleiders erop te wijzen dat ontwapening het nummer één 1 medicijn is voor nucleaire veiligheid en zeker geen nieuwe kernwapens in NL/Europa.. Vanaf Den Haag CS richting World Forum. Wij hopen dat de prijs voor demonstreren in een be-

zette stad meevalt. *Organisatie:* Jeannette Noel Huis, *Info:* 06-30295461, *E-mail:* noelhuis@antenna.nl, *Website:* www.noelhuis.nl.

24 maart

Protest in Amsterdam

Protest tegen kernenergie in Amsterdam. Alle verdere info: <http://stopkernenergie.nl/content/24-maart-protest-tegen-nucleaire-industrie>

6 april

Wake Detentiecentrum Zeist

Elke eerste zondag van de maand om 16.30 uur, Richelleweg 13, Soesterberg.

Breng bloemen mee! *Infor:* 030-6920592 / 06-38795678 of 030-6975362 / 06-29025008.

Zie verder ook: www.wakezeist.nl

14 april

Global Day of Action on Military Spending

Dit is de 4^e editie van deze wereld-actiedag. Voor Nederland, zie: Campagne tegen de Wapenhandel, www.stopwapenhandel.org

25 april

Utrecht: Algemene Ledenvergadering 'Kerk en Vrede' / 'SamenWijzer'

Tijd: 11.00-12.30 uur ALV
13.00-16.30 uur Samen Wijzermiddag

Plaats: Nicaaals-Monicacentrum, Boerhaaveplein 199, Utrecht

Toegang € 5,00 voor de SamenWijzermiddag

Thema: Inheemse volken, gaat ons dat wat aan? / MIJN-bouw onder HUN leefwereld
Gods verdwenen gelaat

Zie website: www.kerkenvrede.nl

25 april

Utrecht: 'Eerlijke Bankwijzer' verjaardag met symposium

Op 25 april bestaat de 'Eerlijke Bankwijzer' vier jaar. Dit wordt gevierd met een symposium getiteld *Maatschappelijk verantwoord ondernemen gaat verder dan de wet – Naar een visie over een duurzame financiële sector in 2020*. De 'Eerlijke Bankwijzer' heeft als doel het investerings-

Agenda

beleid van banken te verduurzamen, samen met de consument. De dagvoorzitter van het symposium is Clair Polak. Sprekers zijn onder meer Eduard Nazarski (directeur Amnesty International Nederland), Bart-Jan Krouwel (voormalig directeur MVO bij Rabobank, medeoprichter Triodos Bank), Jan Rotmans (hoogleraar Duurzame Transitie, Erasmus Universiteit Rotterdam). Daarnaast worden twee paneldiscussies gehouden.

Het symposium is een initiatief van de Eerlijke Bankwijzerorganisaties Pax, Oxfam Novib, FNV, Amnesty International, Milieudefensie en de Dierenbescherming.

Tijd: 13.30-17.00 uur; *locatie:* Het Geldmuseum/De Munt, Leidseweg 90, Utrecht.

Info: www.eerlijkebankwijzer.nl

4 mei

Wake Detentiecentrum Zeist

(zie info bij 6 april)

23, 24 en 25 mei

Omslag: 20 jaar idealen in uitvoering

Van 23 tot en met 25 mei zijn er open dagen bij Omslag in het kader van het 20-jarig bestaan. *Motto:* '20 jaar Idealen in Uitvoering'. Gedurende deze dagen is iedereen welkom om nader met Omslag en met andere bezoekers kennis te maken. Met workshops, presentaties, doe-activiteiten etc. door Omslag en door deelnemers. Een uitgebreide oproep en programma komen op de website. Vrijwillige bijdrage. Wie iets wil presenteren wordt gevraagd vooraf contact op te nemen! Er is geen overnachtingsmogelijkheid. *Organisatie:* Omslag Werkplaats voor Duurzame Ontwikkeling. *Info:* 040-2910295. *E-mail:* omslag@omslag.nl. *Website:* www.omslag.nl.

1 juni

Wake Detentiecentrum Zeist

(zie info bij 6 april)

16-20 juni

Maanwake tegen wapentoonstelling**EUROSATORY in Parijs**

Maanwake en protest tegen deze

wereldtentoonstelling voor de land- en de luchtmacht.

Elke twee jaar vindt in Parijs de grootste wapentechnologiebeurs plaats. De Franse Quakers organiseren met internationale ondersteuning ook nu weer maanwakes en andere vormen van protest daartegen.

Wie interesse heeft om aan de voorbereidingen voor volgend jaar mee te werken, kan zich bij Edward Haas (haasl@telenet.be) aanmelden.

6 juli

Wake Detentiecentrum Zeist

(zie info bij 6 april)

Colofon

Vredesspiraal is het kwartaalblad van de Vereniging Kerk en Vrede.

Redactie

Mark Akkerman, Jan Anne Bos, Héleen Broekema, Rob van Essen, Lambert van Gelder (eindred.), Leen van den Herik, Yosé Höhne-Sparborth.

Kerk en Vrede

Kerk en Vrede is een landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid. Het alom heersende geloof in geweld – ook binnen de kerken nog niet overwonnen – moet weerlegd

en ontzenuwd worden. Elke poging tot (christelijke) rechtvaardiging van militair geweld en van voorbereiding daartoe verhindert de dienst der verzoening waartoe kerken en christenen geroepen zijn.

Abonnement

Als u het werk van *Kerk en Vrede* onderschrijft en wilt steunen, meld u dan aan als lid of donateur. Leden betalen tenminste € 40,- per jaar, inclusief een abonnement op *Vredesspiraal* en een aantal keren per jaar een ledenbrief. Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 15,- per jaar. Bankrekening: 435382.

Lezersbrieven

Lezers kunnen altijd reageren via onder-

staande adressen. De redactie rekent op bijdragen van ca. 350 woorden. In voorkomende gevallen behoudt de redactie zich het recht voor om langere bijdragen eventueel in te korten.

Adressen

Postadres van *Kerk en Vrede* en *Vredesspiraal*
Postbus 1528, 3500 BM Utrecht.

Bezoekadres: Obrechtstraat 43, Utrecht
Telefoon 030-2316666; *fax:* 030-2714759

E-mail: vredesspiraal@kerkenvrede.nl

en/of: a.debruijn@kerkenvrede.nl

Website: www.kerkenvrede.nl

Facebook:

www.facebook.com/kerkenvrede

Twitter:

<http://twitter.com/#!/kerkenvrede>

Advertenties

Informatie via www.kerkenvrede.nl
of via lvdherik@narratio.nl

Officemanager

Arie de Bruijn

Layout en druk

Narratio, Gorinchem
ISSN-nr. 1574-2725

Liederen om Vrede (9)

Arie de Bruijn

Ditmaal lied 447, een adventslied uit het ‘Liedboek Zingen en bidden in huis en kerk’.
Net als lied 1016 (zie dec.-nr. 2013) Kom, laat ons opgaan naar de berg, een Lied van de vrede, of zoals de dichter Jan Wit zelf aangeeft: een Schriftgezag bij Jesaja 2:2-5.

Eens zal de dag komen dat de berg met de tempel van de HEER rotsvast zal staan, verheven boven de heuvels, hoger dan alle bergen. Alle volken zullen daar samenstromen, machtige naties zullen zeggen: ‘Laten we optrekken naar de berg van de HEER, naar de tempel van Jakobs God. Hij zal ons onderrichten, ons de weg wijzen, en wij zullen

zijn paden bewandelen.’ Vanaf de Sion klinkt zijn onderricht, vanuit Jeruzalem spreekt de HEER. Hij zal rechtspreken tussen de volken, over machtige naties een oordeel vellen. Zij zullen hun zwaarden omsmeden tot ploegijzers en hun speren tot snoeimessen. Geen volk zal nog het zwaard trekken tegen een ander volk, geen mens zal meer weten wat oorlog is.

De dichter Jan Wit zei over dit profetisch visioen (Micha 4:1-3 / Jesaja 2:2-4) het volgende: “Deze stralende profetie van gerechtigheid en vrede zullen wij niet op eerlijke wijze in de mond kunnen nemen, wanneer wij niet bezielde zijn door een vruchtbaar verlangen naar nieuwe verhoudingen tussen de mensen en de volken en wanneer wij niet bereid

zijn aan de realisering daarvan mee te werken.” En dat in 1965, een kleine vijftig(!) jaar vóór de tiende assemblee van de Wereldraad van Kerken in Busan, Zuid Korea, november vorig jaar. Over zieners gesproken: toen al bekeerde Jan Wit zich al zingend van de ‘rechtvaardige oorlog’ tot de ‘rechtvaardige vrede’. Niet uit fatsoen of modieus meegaan met de tijdgeest of eventueel politieke correctheid, maar ‘bezielde door een vruchtbaar verlangen’. Het was de tijd dat Evgeniy Vuchetich, zijn beeld *Laat ons zwaarden omsmeden tot ploegscharen* maakte. Dat beeld staat in de tuin van het VN-gebouw in New-York en is een gift van Rusland aan de Verenigde Naties in 1958. Hier wordt de beeldspraak van Jesaja wel heel letterlijk genomen, maar het spreekt toch ook tot de verbeelding. Ook de Duitse vredesweek, de ‘Ökumenische Friedensdekade’ gebruikt ‘Schwerter zu Pflugscharen’ als haar logo. Het nieuwe liedboek heeft maar liefst twee liederen met dit prachtige vergezicht op het komend vrede-rijk. Lied 1016 *Kom, laat ons opgaan naar de berg* gaat zingend Gods toekomst, het Vrede-rijk tegemoet. Maar lied 447 deed

Het zal zijn in het laatste der tijden

De tempelberg

Het zal zijn in het laatste der tijden
dat de berg van de tempel verheerlijkt zal staan,
dat de wegen erheen zullen leiden
en de volken der aarde op weg zullen gaan
om de rechten des Heren te leren,
zich tot God en elkaar te bekeren.

dat dus al eerder. Met couplet 1 worden we al zingend meegenomen in de grote pelgrimstocht van gerechtigheid en vrede, waarvoor Busan de kerken uitnodigde voor de komende zeven jaar. ‘*Dat de wegen erheen zullen leiden en de volken der aarde op weg zullen*

gaan’... Een ontwapenend lied met een sterk toekomstperspectief. Het zet ons op het spoor van de vrede, de oorlogswapenen worden werktuigen om voedsel voort te brengen.

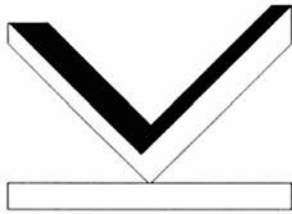
‘Zwaarden omsmeden tot ploegscharen’ van Evgeniy Vuchetich, in de tuin van het VN-gebouw in New-York, is een gift van Rusland aan de Verenigde Naties in 1958.

HERKENBAARHEID

Kerk en Vrede, de oudste vredesorganisatie in Nederland, is niet van plan het voorbeeld van IKV/Pax Christi te volgen en haar naam te veranderen. Zij hecht aan haar band met de vredestradities in de verschillende kerken en werkt daar nog steeds mee. Zij gelooft niet dat een naamsverandering meer toegankelijk zal zijn voor nieuwe generaties. Het maakt de organisatie juist interessant in een tijd waarin velen een soort neutraliteit beoefenen. Ook bij het meer pacifistisch georiënteerde *Kerk en Vrede* is de discussie vele malen gevoerd, maar steeds werd gekozen voor de verworteling in de tradities waar het initiatief vandaan kwam. De secularisatiediscussie is ondertussen zelfs deels achterhaald. Immers herkenbaarheid wordt niet gevonden in neutraliteit, maar juist in soms controversiële stellingnamen en bijdragen aan het openbare debat. Stellingnamen die

voor *Kerk en Vrede* altijd terug te voeren moeten zijn op de bijbelse en kerkelijke traditie die rijk is aan krachtige uitingen rond oorlog en vrede. *Kerk en Vrede* gelooft erin dat deze waarden traditie ook te zien en te horen moet zijn in de naam van een organisatie. Het moet duidelijk zijn over welke pax of vrede het gaat.

Henk Baars
voorzitter bestuur *Kerk en Vrede*

Enige tijd geleden interviewde de *Trouw*-journalist Gerrit-Jan KleinJan enkele leden van *Kerk en Vrede*. Ik was een van de geïnterviewden. Gerrit-Jan had voor zichzelf zijn conclusie al geformuleerd: “De vredesbeweging van toen is nu nergens meer.” Het enige waar hij naar zocht was enkele illustraties bij zijn verhaal. Wat is dan mooier dan enkele grijze en witte (voor een deel gebaarde) heren bij elkaar die terugblikken en vooruitsomberen. *Kerk en Vrede* teruggebracht tot een preekschets op de website.

Tijdens het gesprek vreesde ik al dat dit zou gebeuren. De journalist had geen cassette recorder bij zich en schreef slechts af en toe iets op. Hij was niet wezenlijk

geïnteresseerd in de inhoud. Een slechte eigenschap voor een journalist. Hij hoorde ons spreken over de wijze waarop oorlogen verkocht worden en hoe wij daarover publiceren. Hij schreef het niet op. Hij kreeg de publicaties mee, maar liet ze links liggen. Hij hoorde hoe we in de zeventiger en tachtiger jaren contact met Latijns-Amerika hadden en hoe dat ook je visie en je kijk op de Verenigde Staten beïnvloedt. Dat het dan logisch is dat je geregeld heel andere analyses maakt dan het IKV dat voornamelijk in die jaren op Oost-Europa was georiënteerd. Hij schreef het niet op. Dat is jammer.

Veel kun je niet doen tegenover zo’n vorm van journalistiek. Geen zelfkritiek? Ook. Hoe actualiseren we als *Kerk en Vrede* onze vredesboodschap zo, dat een journalist zijn oren spits? Hoe spreken we mee in het publieke debat? Ik probeer het af en toe door een Podiumartikel te schrijven. Dat wordt zelden opgenomen. Te veel info, te druk program. Pacifisme en antimilitarisme zijn kleine stromingen. Politiek gezien is er geen partij meer die zich, zoals voeger de PSP, op een pacifistisch standpunt stelt. In het eerste politieke optreden van Bram van Ojik werd hem gevraagd naar

zijn Afghanistanstandpunt. Hij zei toen dat er binnen Groen Links een grote stroming is die zich actief inzet voor de Derde Wereld en daarnaast een pacifistische minderheid. Door dat zo te formuleren zette hij de pacifisten weg als mensen die zich niet actief inzetten voor de Derde Wereld. Beroerd als dat gebeurt binnen je eigen partij. Het is mijn partij niet meer. Tot nu toe geeft die politieke dakloosheid ook opluchting. Stel dat Groen Links weer zo’n scherpe partij wordt als in de tijd van ‘Spek en Lek’, dan ben ik weer van de partij. Tot dat moment zeur ik als een brommende opa vanaf de zijlijn. Zie je wel dat ik gelijk heb, zal Gerrit-Jan KleinJan zeggen.

Bram Grandia

Zeuren vanaf de zijlijn

Inheemse volken, gaat ons dat wat aan?

Inheemse volken betalen voor onze mobieltjes, voor onze kleding, voor onze melk en kaas. Hoe gaat dat in zijn werk? En kunnen wij daartegen onze mouwen opstropen? Inheemse volken zijn ver van ons bed. Maar hoe dicht zijn wij bij

hun bed? Mobieltjes en smartphones, wat hebben die te maken met hun lijden? En kunnen wij dan die lijdensweg keren? We waren geschapen naar Gods beeld: man en vrouw. Maar er is een wittemannengod. En dan is er ook een Verdwenen Gods-

gelaat. Zij geeft Gezicht aan vermoorde volken, naamloos en rechteloos gemaakte mensen.

“De Kerk laat de pijn van de lijdende mensheid doordringen bij de verantwoordelijken”, zei paus Franciscus. En de Wereldraad van Kerken: “Zending moet allereerst gebeuren vanuit de marges, want daar wordt de zondigheid van de wereld zichtbaar.” En: “We betreuren dat we niet inzagen dat de inheemse volken over wijsheid beschikken.”

Wijsheid van de inheemse volken: kunnen wij leerlingen zijn? Er zijn nieuwe stappen in wat al traditie lijkt te worden: Fair Trade koffie, Max Havelaar banaan, slaafvrije chocolade, Fair Trade Kleding zoals Kuyichi, biologisch vlees, duurzame landbouw, Qmilchkleding.

Onder de titel ‘Inheemse volken, gaat ons dat wat aan?’ – Gods

Verdwenen Gelaat’ wordt in Utrecht op **25 april** een **Samenwijzerdag**/maatschappelijk atelier georganiseerd.

Het woord voeren: *Jaap Schiere* over MIJN-bouw onder HUN leefwereld, *Karin Janze* over bedreigde inheemse volken, *Johanna Ketelaar* over wijsheid van inheemse volken, *Yosé Höhne-Sparborth* over godsbeelden en wat wij doen en laten, *Klaas van der Kamp* over Geestdrift.

Tijd: 13.00-16.30 uur.

Plaats: Nicolaas-Monicacentrum, Boerhaaveplein 199, Utrecht.

Kosten: € 5,-, aan de zaal te betalen. Deelnemers krijgen een brochure mee voor inspiratie onderweg.

Aanmelden: bij Kerk en Vrede, tel. 030-2316666 of secretariaat@kerkenvrede.nl.

Info: www.kuyichi.nl, [\[dewereldvanmorgen.nl\]\(http://dewereldvanmorgen.nl\), \[www.milieudefensie.nl\]\(http://www.milieudefensie.nl\), \[www.solidaridad.nl\]\(http://www.solidaridad.nl\), \[www.nefiso.nl\]\(http://www.nefiso.nl\)](http://www.voor-</p>
</div>
<div data-bbox=)

De Samenwijzerdag wordt georganiseerd door het Genootschap der Vrienden, de Basisbeweging Nederland / 2of3bijEEN, de Sociëteit Doopsgezinde Broederschap en de vereniging *Kerk en Vrede*.

BON voor VREDE

- ☐ Noteer mij voor € 15 als abonnee op het kwartaalblad *Vredesspiraal*. Daarmee ondersteun ik ook het werk van *Kerk en Vrede*. Ik wacht met betalen op de rekening.
- ☐ Noteer mij als lid van *Kerk en Vrede* voor € 40 per jaar. Ik ontvang dan de *Vredesspiraal* en de ledenbrief van *Kerk en Vrede*. Ik wacht met betalen op rekening.

Stuur mij (bij mijn bestelling ontvang ik een acceptgiro):

- ☐ slavernijkwartet € 5,00
- ☐ velletje vredeszegels 10 stuks à € 6,00
- ☐ velletje vredeszegels ‘Maak oorlog illegaal’ 10 stuks à € 6,00
- ☐ Oecumenische vredesconvocatie Kingston rechtvaardige vrede, werk voor de kerk. Brochure à € 5,00
- ☐ Samen voor het leven. Zending en evangelisatie in een veranderende wereld. Brochure à € 6,00
- ☐ 10 stickers groot € 5,00
- ☐ het boek “Oorlog verkopen” à € 13,50
- ☐ de vredesliederenbundel “En alle angst voorbij” à € 9,75
- ☐ de brochure “Wees niet bang” (Oecumenische Bezinning) à € 4,00
- ☐ de brochure “60 jaar NAVO” à € 1,50
- ☐ een VREDE-vlag (1 x 1,5 m) à € 10,00
- ☐ een grote VREDE-vlag (2 x 3 m) à € 50,00
- ☐ een VREDE-kaart € 0,50
- ☐ een pakketje van 50 VREDE-kaarten voor € 17,50
- ☐ VREDE-kaarsen (12 cm hoog / 6 cm diameter) à € 6,00 *

U kunt natuurlijk ook bestellen via onze website/webwinkel: www.kerkenvrede.nl

* (N.B. kaarsen moeten voor € 6,75 als pakket gefrankeerd worden, onafhankelijk van het bestelde aantal kaarsen)

naam: -----

adres: -----

Postcode en plaats: -----

Na aankruisen en invullen deze bon opsturen naar:

Kerk en Vrede, Antwoordnummer 4448, 3500 VB Utrecht
(een postzegel mag, maar hoeft niet)

Jezus met een bajonet?

‘Gebed tegen elke raket’ stond er op het spandoek waarmee we door Den Haag liepen tijdens de grote vredesdemonstratie in 1983. Een wat uit de toon vallend lapje tussen leuzen als: ‘Geen nieuwe kernwapens in Nederland’, ‘Kruisraketten nee’ of ‘Geen Euroshima’. Ons clubje bestond uit wat jongeren uit mijn Amsterdamse wijkgemeente, aangevuld met sympathisanten van het ‘radicaal-evangelische’ opinieblad Reveil. In de traditioneel apolitieke en gezagsgetrouwe evangelische achterban werd er verontrust gereageerd op onze keuze. De EO nam nog geen afstand van de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika in die jaren, en in het aandacht vragen voor gerechtigheidsvragen wereldwijd vermoedden velen een communistisch complot. Kortom, opkomen voor de bijbelse ‘sjaloom’ (in de lijn van de profeten en Jezus Messias), veroorzaakte de nodige onvrede. Niet alleen in evangelische kring, trouwens, ook in Hervormde en Gereformeerde kring polariseerde men er lustig op los. Naast de jaarlijkse ‘Vredeskrant’ van het Interkerkelijk Vredesberaad kwam er een krant van het ‘Comité Tweezijdige ontwapening’. Treffend kwam hier de tweespalt

aan het licht waar ik al sinds mijn dienstweigering mee geconfronteerd werd. ‘Wij zijn ook voor de vrede’, zeiden mijn vrienden die wel in dienst gingen, ‘maar wij verschillen van mening over de weg die erheen leidt’. Goddank is de polarisatie rond de maatschappelijke verantwoordelijkheid en de gerechtigheidsvragen verdwenen. De ‘Michacursus’, van evangelischen huize, wordt nu breed aangeboden binnen de Protestantse Kerk en daarbuiten. ‘Cursisten leren hoe ze praktisch ‘goed en recht’ kunnen doen in hun eigen leven’, staat er op hun website.

Maar in een tijd waarin er meer oorlogen worden uitgevochten dan ooit, staat de aandacht voor de vrede op een laag pitje. De vredesbeweging moet de hand daarvoor óók in eigen boezem steken. Het was nota bene het IKV dat militair ingrijpen in Irak bepleitte. Maar de vrede wil daar, met meer dan honderdduizend burgerslachtoffers, nog steeds niet opbloeien. Het sektarisch geweld gaat door. In de discussie over de JSF heb ik vanuit de kerken nauwelijks een kritisch geluid erover vernomen, dat de militaire keuze voor dit toestel mede bepaald is

door de mogelijkheid er kernraketten mee te kunnen afvuren. Bondgenootschappelijke taken, heet dat. Vergeten is men kennelijk dat de Hervormde Synode ooit uitsprak dat gebruik en bezit van kernwapens in strijd is met Gods wil. Gelukkig durfde het parlement de minister op dit punt de voet dwars te zetten, en nu maar afwachten hoe serieus dit kabinet de democratie neemt. De drones van de Verenigde Staten – executie via het beeldscherm – doden honderden mensen, ‘schuldig’ (zonder vorm van proces) en onschuldig. Acties die weer de kiem leggen voor haat en terrorisme. Je kunt wel vrede willen, maar de weg erheen doet er kennelijk wel degelijk toe. Hoe kan het toch dat president Obama op dit punt nauwelijks tegenspel krijgt uit Europa? Dat hij onze mail meeleest vinden we erger dan deze gelegitimeerde moordaanslagen. Een nog steeds actueel vraagje uit mijn pacifistische jeugd: Kun je je Jezus voorstellen met een bajonet? Riep altijd wat verwarring op bij mijn geloofsgenoten, maar dat liever dan geloof in geweld.

Rob van Essen

Column